

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yirmeyah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1835 oder 1836]

ו הימרי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9113

והכהנים ירדו על ידיהם ועמי אהבו בן ומה תעשו לאחריה:

ו (א) העזו ו בני בנימן מקרב ירושלם ובתקוע תקעו שופר ועל בית הכרם שאו משאת כי רעה נשקפה מצפון ושבר גדול: (ב) הנוה והמענגה דמיתי בתציון: (ג) אליה יבאו רעים ועדריהם תקעו עליה אהלים סביברעו איש את ידו: (ד) קדשו עליה מלחמה קומו

טרוג, דיא פריעסטער, הערר. שען דורך איהרען ביישטאנד, אונד מיינעם פאלקע געפעללט עס זא, וואס אבער וואללעט איהר דאן אנפאנגען, ווען דיא פאלגען היעפאן איינ-טרעפען ווערדען.

ו (א) פליעהעט! א קינדער בנימן! אויס ירושלים מיטטע, לאססעט צו תקוע דיא פאזוינע ערשאללען, ער-העבעט דאן פאניער אויף בית כרם, דען איין אונגליק דראהט פאן מיטטערנאכט הער, איין גרעסליכעס פערדערבען. — (ב) אך דער אנטושהגען פלור! — טאצטער ציון! דוא געהעסט צו גרוגדע! (ג) היר-טען ברעפען איינהער מיט

איהרען העערדען, שלאגען רינגסאום איהרע צעלטע אויף, איין יעדער ווידעט אויף זיינער זייטע. — (ד) ריסטעט אייך צום קריעגע ווידער זיא — מצעט אייך אויף! נאך אס מיט-

טאנע

ר ש י

ו (א) העיזו בני בנימין. ללכת לעריכם לשמור מצריכם: בית הכרם. שם מקום הוא שאו משאת גם להקבץ ולהלחם על נפשכם: (ב) הנוה והמענגה דמיתי המרנתי חרגום יונתן לשון ונדמו נאות השלום (לקמן כ"ה) נדמחה אשקלון (לקמן מ"ז): (ג) רעים ועדריהם, משל הוא מלכים ומיילותיהם: רעו. אכלו: את ידו. את מקומו סניביו: (ד) קדשו. זמרו: אוי לנו, לעת

ב א ו ר

היחס שבו תמלא רק בם' ירמיה ולא זולת זה. ומה תעשו לאחריה, כלומר לאחרות שמה ושערורה ואם השערורה יפה בעיניכם עמה מה תעשו לאחריה בני מדעו כי מרה תהיה באחרונה, (יד"ק).

ו (א) בית הכרם, הוא שם מקום בגבול יהודה כמו שר פלך בית הכרם (נחמי' ג' י"ד) וכן נאמר במסכת נדה (דף י"ט) מבקעת בית כרם, וכן ת' הכשדי והע' זקנים, כאן. משאח, הוא גם כמו שבת רש"י וכן נראה כי קריאת הנביא כאן דומה לדבריו לעיל ד' ה' ו' תקעו שופר בארץ וגו' שאו גם ליונה וגו' וכן חרגום הכשדי והע' זקנים כאן ולא בהמחרגמי שקדמוני. (ב) הנוה והמענגה, ה"א פה היא לסימן הקריאה (ווקמטין), יתאונן הנביא על החלק החמיון של ירושלים אשר היה עמק ומישור נגד הר המוריה, כי ירושלים היחה בנויה על ד' גבעות, על הר המוריה הרם היה המקדש ועל הר ליון היחה מלודח ליון אשר לנד דוד וזה היה חלק העיר העליון והחלק האחר היה על ההרים השפלים ועל העמק וכאשר נאמר למטה (כ"א י"ג) הנני אליך יושבת העמק לור המסור ועל חלק החמיון הזה קרא הנביא הנוה והמענגה אליה יבואו רעים וגו' ועל חלק העליון יקרא בשם האויב קדשו מלחמה עליך קומו ונעלה וגו'. דמיתי, יו"ד נוספת כמו למדתי (לעיל ב' ל"ב) והוראתו לשון גזועה ומרבה כמו שפי' הכשדי רש"י ואני כד"ק והע' זקנים. (ד ה) קדשו מלחמה, הנביא שומע צופסו קול

וְנַעֲלָה בְצִהְרִים אוֹי לָנוּ כִּי־פָנָה
הַיּוֹם כִּי־יָנִטוּ צִלְלֵי־עָרְבִי:
(ה) קוֹמוּ וְנַעֲלָה בְלִיכָה וְנִשְׁחִיתָה
אַרְמְנוֹתֶיהָ: (ו) כִּי כֹה אָמַר יְהוָה
צָבָאוֹת כְּרַתּוּ עֵצָה וּשְׁפְכוּ עַל־
יְרוּשָׁלַם סִלְלָה הִיא הָעִיר הַפְּקֻדָּה
כְּלֵה עֵשֶׂק בְּקִרְבָּהּ: (ז) בְּהַקִּיר
בְּיַד מִימֶיהָ בֵּן הַקִּרְהָ רַעֲתָהּ
חָמֶס וְשָׂדֵי יִשְׁמַע בָּה עַל־פְּנֵי
תְּמִיד חָלִי וּמִכָּה: (ח) הַיּוֹסְרֵי
יְרוּשָׁלַם פֶּן־תִּקַּע נַפְשֵׁי מִמֶּךָ פֶּן־
אַשְׁיִימְךָ שְׁמִמָּה אֶרֶץ לֹא־נֹשְׁבָה:
(ט) כֹּה אָמַר יְהוָה צָבָאוֹת עוֹלָל
יַעֲזוּלָיו כַּנְּפֹן שְׂאֲרֵית יִשְׂרָאֵל

טאגע לאססעט אונז אנגריי
פען. וועהע אונז! דער טאג
געהט צו ענדע, דיא אבענד-
שאטטען זענקען זיך שאן.
(ה) ניכט דאך — אין דער נאכט
לאססעט אונז אנגרייפען, אונד
איהרע פאללעסטע ניעדער
רייסען. (ו) דען זא שפריכט
דער הערר דער העערשאא-
רען: פעללעט ביטע אונד ווער-
פעט איינען וואלל געגען
ירושלים אויף; עם איזט איי-
נע שטארט דער שטראפע
ווירדיג, דא ניכטס אלס גע-
וואלטההעטיגקייט אין איהר
העררשט. (ז) וויא דעם ברונ-
נען דאז וואססער ענטקוויללט,
זא ערניעסט אין איהר דאז לא-
סטער זיך, נור פאן געוואלט
אונד בערריקונג הארט מאן
דא, קראנקהייט אונד פלאגע
האבע איך שטעטס פאר אוי-
גען. (ח) בעסערע דין,
ירושלים! דאס מיין וואהלוואל-

הה' רפה. ביר קרי השב

לען זיך דיר ניכט גאנץ ענטריקקע, דאס איך דין ניכט צור וויסטע צו איינעם אונבע.
וואהנטען לאנדע מאכע. (ט) זא שפריכט דער הערר דער העערשאארען: אויך אן דעם
איבעררעסטע ישראל'ס ווירד מאן וויא אן דעם וויינשטאקקע נאכלעזע האלטען — לעגע נור
אבער=

ר ש י

פנות היום: כי פנה היום. כאשר פנה לעת ערב הליתו האור צבית המקדש: (ו) ברחו עלה.
לא מפיך ה"א והוא לשון עין שאין ל' כריחה נופל על העלה ועלה האמור כאן לשון הרבה עלים כמו
דגה לשון דגים הרבה: העיר הפקד. שזאה פקודמה: (ז) בהקיר. ל' מקור: ביר. באר: בן
הקרה רעתה. בן נונעת רעתה תמיד מוסיפים ומחדשים: חליומנה. ע"כ אייתיתו עלה מרע
ומחא: (ח) הוסרי. קבלי מוסר: פן תקע. פן תנחק הוקעה לשון חיבור והיקע אחס (במדבר
כ"ה) ויש (שמפרט) לשון הסרת החיבור והרבה תיבות משמשות כן: (ט) עולל. גרפאי"ן בלע"ז
לאחר

ב א ו ר

קול ענות גבורה באויבים זה אומר קדשו מלחמה — וזה קומו ונעלה בלהרים, וזה אוי
לנו כי פנה יום וזה קומו ונעלה בלילה וגו' וכן ישמיע קולם עמה בצאני העם למען ישמעו
ויראו וגו' וכן תרגמתי. (ו) העיר חפקד. היא העיר שהפקד עונה ונמלאה סאסאה. (ז) כהקיר
ביר, כמו שהבאר מימיה נונעין תמיד בלי הפסק חדשים ומרובים כן הקרה רעתה תמיד וכן
מפיך ומאלס רעתה מוכה ומחטיא רבים. (ח) חקע נפשי מסך, כמו ומקע כף ירך יעקב
ענין

הַשֵּׁב יָדְךָ כְּבוֹצֵר עַל-סְלָסְלוֹת:
 (י) עַל-מִי אֲדַבְרָה וְאֶעֱיֶדֶה
 וַיִּשְׁמְעוּ הִנֵּה עֲרֵלָה אֲזַנִּים וְלֹא
 יוֹכְרוּ לְהִקְשִׁיב הִנֵּה דְבַר-יְהוָה
 הָיָה לָהֶם לְהִרְפָּה לֹא יִחְפְּצוּ-בּוֹ:
 (יא) וְאֵת חַמַּת יְהוָה מִלְּאֲתִי
 נִלְאַתִּי הַכִּיל שִׁפְךָ עַר-עוֹלָל
 בַּחוּץ וְעַר סוּד בַּחוּרִים יַחְדָּו כִּי-
 גַם-אִישׁ עִם-אִשָּׁה יִכְדּוּ וְזָקֵן עִם-
 מִלֵּא יָמִים: (יב) וְנִסְבוּ בְּתֵיחֶם
 לְאַחֲרִים שְׂדוֹת וְנָשִׁים יַחְדָּו כִּי-

אטח

קמץ כז"ק

אבערטאלס דיינע (פיינדליכע)
 האַנד אָן, וויא דער ווינצער אָן
 דיא ראַנקען. (י) דאָך צו וועם
 זאָלל איך רעדען, ווען זאָלל
 איך וואַרנען, דאַס זיא עס אַנ-
 האַרען? פֿערשלאָססען איזט
 איהר אָהר, זיא קאָנגען ניכט
 האַרען, צום שפּאַטטע נור
 איזט איהנען דעם עוויגען
 וואַרט געוואַרדען, זיא האַכען
 קיין געפֿאללען מעהר דאַראַן.
 (יא) פֿאַלל בין איך פֿאַם צאָרן
 דעם עוויגען, איך ערטיערע,
 זיא לענגער צו טראַגען — זאָ
 שיטטע איהן אויס (טפּרֿיך דער
 עוויגע) איבער דיא קינדער
 אויף דען שטראַססען אונד אי-
 בער דער יונגלינגע פֿערטרוי-
 טען צירקעל; דען אַללע, מענ-
 גער אונד פֿרויען, גרויע אונד בעטאַנטע, זאָללען אין דיא געוואַלט דעם פֿיינדעם
 געראַטען. (יב) איהרע היוער פֿאַללען דאָן פֿרעמדען בעזיטצען צו, זאָ
 איהרע פֿעלדער אונד וויבער אַללעוואַמטט, דען איך שטרעקקע מיינען שטראַפֿענ-
 דען

ר ש י

לאחר שנכרו הכרם ונשארו עוללות והעניים באים ועוללים אחס כן יצוו ויחזרו ויבנו:
 השב ירך. אחת השונא השב ירך לשלול שנית כבוצר המשיב ידו על סלסלות המסלסל ומחסס
 העוללות וכן היתה משהגלה את יהויקים והרגו והמליך את יכניה חזר לסוף שלשה חדשים
 והגלהו חזר לסוף עשתי עשרה שנה והגלה את זדקיהו: סלסלות רבירקוד"ש בלע"ז כמו סלסלס
 וחרומך (משלי ד') כך פירש דונש ומנחם סי' לשון סלפניר"ש בלע"ז: (י) ואעידה. לשון
 התראה: ערלה. אטומה וכן כל לשון ערלה: למרפה. מחרסין אוחו: (יא) ואת חמת ה'
 מלאתי. לני מלא נבואה לבוא חמת ה' עליהם: הכיל. כמו להכיל אופרי"ר בלע"ז: שפוך על
 עולל. לשפוך על היונקים: בחוץ. בשוק: מלא ימים. קרוב למות והוא יתר על זקן: (יב) שדות

ב א ו ר

ענין הסרת הדבר ממקומו ושאר קעע או יקע (רד"ק), עיין מ"ש בפ' ה' ט' י'. (ט) השב
 ירך, אלה דברי ה' לאויב כאשר אמר למעלה ה', עלו בשרותיה ושחתו וגו'. סלסלות,
 חמורת זלזלות כמו וכרת הזלזלים במזמרות (ישעי' י"ח ה') והמה סעיפי הגפנים והכונה
 שיבוא האויב לעולל בשחירות ישראל כאשר יעשה הבוצר לאחר הבכירה בנפן לשלוח ידו אחר
 הזלזלים לעולל את הנשאר, ואם נפרש סלסלות משרש סלל והמה סלים כאשר פירשו
 המפרשים נוכל לומר שטעם על הוא כמו עם כמו אס על בניס (בראשית ל"ב י"ב) וכונתו
 כמו שנאמר לפעמים וכלה לא אעשה שיבא האויב עם סלסלים לחת הענבים שמה אכל לא
 יכלה, ואז יהי' תרגומו אַעגַע אַבער אַהאַם האַנד אָן, אַבער וויא דער ווינצער מיט דען קערבען.
 (יא) ואת חמת ה' סלאהי, ר"ל אני מלא תוכחות ויעודים רעים והמה לא ישמעו לקולי.
 שפך על עולל, ימנן שמה דברי ה' אל הנביא אס לא תמנא אים אשר ישמע לתוכחתי שפך
 סמתי

אָמַרְתִּי עַל-יְשֵׁבֵי הָאָרֶץ
 נֶאֱמַר-יְהוָה: (יג) כִּי מִקְטָנָם וְעַד-
 גְּדוֹלָם כָּלֹו בּוֹצֵעַ בָּצַע וּמִנְבִיא
 וְעַד-כֹּהֵן כָּלֹו עָשָׂה שָׁקֶר:
 (יד) וַיִּרְפְּאוּ אֶת-שִׁבְרֵי עַמִּי
 עַל-נִקְלָה לֵאמֹר שָׁלוֹם וְשָׁלוֹם
 וְאִין שָׁלוֹם: (טו) הוֹבִישׁוּ כִי-
 תוֹעֵבָה עָשׂוּ גַם-בְּיוֹשֵׁבֵי
 גַם-הַכְּלִים לֹא יָדְעוּ לָכֵן יִפְּלוּ
 בְּנִפְלִים בְּעַת-פְּקֻדָּתָם יִכְשְׁלוּ
 אָמַר יְהוָה: (טז) כֹּה אָמַר יְהוָה
 עֲמְדוּ עַל-דַּרְכֵיכֶם וּרְאוּ וּשְׂאֲלוּ
 לְנִתְבוֹת עוֹלָם אֵי-זֶה דֶּרֶךְ הַטּוֹב

דען אַרם אויס איבער דיא
 בעוואָהנער דיעזעס לאַנדעס,
 שפּריכט דער עוויגע. (יג) ווייל
 פֿאַם גערינגסטען ביו צום
 פֿאַרנעהמסטען אַללעס דער
 האַבזכט פֿראַהנט, פֿאַן פֿראַ-
 פֿעמען ביו צום פֿריעסטער אַל-
 לעס מיט בעטרוג אומגעעהט.
 (יד) זעהר לייכט היילען זיא דיא
 וואונדע מיינעס פֿאַלקעס.
 „פֿריעדע“, זאַגען זיא, „פֿריע-
 דע איזט!“ — עס איזט אַבער
 קיין פֿריעדע. (טו) דער שאַנד-
 טהאַטען, דיא זיא בעגאַנגען,
 זאַללטען זיא זיך שעמען; אַל-
 ליון זיא האַבען אַללע שאַם
 פֿערלאָרען, קאַנגען ניכט ער-
 ראַטהען מעהר, דעסהאַלב
 זאַללען זיא פֿאַללען אונטער
 דען שטירצענדען, דאַהין זינ-
 קען צור צייט דער אַהנדונג,

שפּריכט דער עוויגע. (טז) דער עוויגע שפּריכט: שטעללעט אייך אָן דיא שטראַסען, זעהט
 אייך אום, אונד פֿראַגעט נאָך דען געבאַחטען שטייגען דער פֿאַרצייט, וועלכער וועג דער
 רעכטע

ר ש י

וויס ימדיו. יוסנו לאחריס: (יג) זולע זלע, אונס ממון: (יד) על נקלה. קל הוא לנביאי השקר
 להוליא מפייהס ולומר שלום יהיה לכם ובדבר זה מרפאין בדבור' את השנר העמיד לבא עליהן:
 (טו) הובישו. עליהון למיבהת: הכלים. כמו להכלים: גם זוש לא יבושו. אינס מחבישי'
 ממעשיהם

ב א ו ר

חמתי על עולל בחון ועל כל אשר תמלא כי כלס ילכדו. (יד) על נקלה, כלומר הנביאים
 ישתלבו להקל מעליהם טרחס ומשאס ויחעו את העס בדברים שלום שלום יהיה לכם אבל
 אין שלום, חני יודע וכלס רואיס כי אין שלום בקרבנס. (טו) הובישו, עליהן למבהת (הכשדי)
 סו' אס גס לא ימנעו מלדבר דברים שקרים מ"מ היה להם להוביש לעשות מעשים רעים אבל
 גס זוש לא יבושו. (טז) ושאלו לנתיבות, ההבדל בין דרך לנתיב ידוע כי דרך יאמר לכל
 קדרבים בכלל אס הוא למקום ידוע ובדרך מיוחד או למקום בלמי ידוע ובדרך בלתי מיוחד אס נעשה
 עתס מחדש או אס יאן הוא ונוכל לילך בו למקום א' לבד או למקומות רבים ורחוקים, אבל נתיב
 הוא דרך ידוע ומצורד מימים קדמונים למהלך ומיוחד למקומות ידועים ומפורסמים והוא יוליד
 ממקום א' למקום אחר או מדרך רבים לפנים או לאחור ומין או שמאל, ולכן הנתיבות טובות ובטוחות
 מן הדרכים כי הנה יבואו לנטח את המהלך למקום חפלו ואין לתעות בהן, וע"ז אמר הנביא עמדו על
 הדרכים החדשים אשר לא שערס אבותינס והתנונו כי לא הלכתם מעולם בהן ולכן חשאלו לנתיבות
 העולם הידועות ובטוחות אשר הלכו בהן אבותינס איזה דרך הטוב אשר יבוא אהבס למחז
 חכלבס, ואן תמלאו מרגוע לנפשכס, וכל המקרא ע"ד קמליה לומר התנונו היטב וראו אס
 המעשה

וְלִכְוֹנֵהוּ מִצְאוֹ מְרֻגָע לְנַפְשֵׁכֶם
 וַיֹּאמְרוּ לֹא נִלְדָּ: (יז) וְהַקִּימָתִי
 עֲלֵיכֶם צְפִים הַקְּשִׁיבוּ לְקוֹל
 שׁוֹפֵר וַיֹּאמְרוּ לֹא נִקְשִׁיב: (יח) לָכֵן
 שָׁמְעוּ הַגּוֹיִם וְדַעִי עֵדָה אֶת־
 אֲשֶׁר־בָּם: (יט) שְׁמָעִי הָאָרֶץ הַנְּהָ
 אֲנִכִי מִבִּיא רָעָה אֶל־הָעַם הַזֶּה
 פְּרִי מַחְשַׁבְתָּם כִּי עַל־דְּבָרֵי לֹא
 הִקְשִׁיבוּ וְתוֹרָתִי וַיִּמְאַסּוּ־בָהּ:
 (כ) לָמָּה־זֶּה לִי לְבוֹנָה מִשְׁבָּא

רעכטע זיין? דיעזען געהעט,
 אונד איהר ווערדעט בערוה'י
 גונג אין אייערער זעלע פֿיה-
 לען — דאך זיא זאגען: ניין,
 וויר געהען איהן ניכט. (מ) וועט
 טער האבע איך איבער אייך
 בעשטעללט, מערקעט נור
 אויף דער פאזוינע שאלל. זיא
 אבער זאגען: ניין וויר וואללען
 ניכט אויפֿמערקען. (יא) דארום
 הארעט, איהר פֿעלקער, פֿער-
 געהעט, איהר געמיינדען!
 וואס מיט איהנען געשעהען
 ווירד. — (יט) הארעט, ער-
 דע! אונגליק ברינגע איך אי-
 בער דיעזעס פֿאלק אלס דיא

חבוא

פֿרוכט איהרער געוויננען, ווייל זיא וועדער מיינען ווארטען נאך מיינער לעהרע גע-
 האר גאבען, אונד זיא גאנץ פֿערצכטעטען. (כ) וואצו וואלל מיר ווייהרויך פֿאן שבא היע-
 הער

ר ש י

ממעשיהם הרעים: (טו) מרגוע. מנוח': (יז) והקמותי עליכם לופים. הוא שמעמידן אנשים
 על המגדלים בעת החירום איש כופה ורואה אם גייתם נא לעיר תוקע בשופ' ומזהי' את העם להחליץ
 ולנא על החומה אף אני העמדתי נביא ס המשמיעים אתכם את הסורענות הנאה להודרו ולתקן
 דרכיכם שתגלו והוא כשופר תקיעות הלופה הקשיבו לקול השופר הזה והחלצו. לופים גיט"ש בלע"ו.
 והקמותי פ' העמדתי להם כנר וכן ת"י ואקיימת: (יח) את אשר נס. את הרעה אשר בידם:
 (יט) פרי מחשבותם. שר מחשבותם: ותורתי וימאסו בה. הרי זה דוגמת עזי ומרת יה ויהי לי
 ליצועה (שמות ט"ו) שהיה לו לומר היה לי ליצועה אף כאן היה לו לומר ותורתי מאסו בה ודרך
 המקראות לדבר כן: (כ) למה זה לי לבונה. אשר אתם מקריב' לפני אשר משבא באה: לא ערבו.

ב א ו ר

המעשה אשר תעשו טוב וישר הוא, שאלו לאבותיכם הראשונים והמה יגידו את אשר תעשו.
 (יז) והקיימוהי. כלומר אם תמאנו לשאול תקשיבו לכל הפחות לקול לופים לקול הנביאים אשר
 שלחתי אליכם ואשר מופסס יורו לכם את הדרך אשר חלבו. (יח) ודעי עדה, כל עדה ועדה
 בגוים דעי את אשר יעשה נס והשמו לנס פן תעשו כמותם, ואולי יקרא עדה לכל יושבי בני
 חבל ולכלם יאמר כן למען יהיו להם למופת. ואם לא מסתפינו מחבריא הייתי אומר כי עדה
 מוסב על הארץ הנא במקרא שלאחר זה והוא משרש עוד כמו בעבור תהי' לי לעדה (בראשית
 כ"א ל') ומלת את כאן במקום ל' או ב' השמושה כמו ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפך (ויקרא
 ט"ו ט"ו) במקום ועשה לדמו, או כמו ואיחנו אל תמרדו במקום בנו כאשר כתב הרד"ק בראשיו ע"ש,
 ושיעור המקרא ארץ אשר אף עדה לכל דבריהם ומעשיהם אשר בהם (כמ"ש העידותי בנס
 את השמים ואת הארץ דברים ד' כ"ו) דעי ושמע, ויהי' תרגומו וזיסע רוח, דיא רוח לייגין
 פֿאן חלוען חיהרען טהחטען ביזט, פֿערניק עס ערדע חיד ברינגע וכו'. (יט) פרי מחשבתם,
 כי המשנה הביאחס לירי מעשה ולכן הרעה הזאת פרי מחשבתם. לא הקשיבו, ועברו עבירות
 רבות אשר בהם המחשבה גרע מן המעשה כמ"ש הרמב"ם בשמונה פרקיו ע"ש. ותורתי, כלומר
 ואל תורתי לא הקשיבו ולא די שלא הקשיבו לה אלא גם מאסו בה (רד"ק) וכן תרגמתי.
 (כ) משבא, מ'שור הוא בארץ ערב בחלק חסיט ונקרא היום עדן ערב (דחי ג' ויקרא' כע פֿרחביען)

אל-תלכי כי תרבי לאיב מגור
 מסביב: (כו) בת-עמי הגרי-שק
 והתפלשי באפר אבל יחיד עשי-
 לך מספר תמרורים כי פתאם
 יבא השוד עלינו: (כז) בחון נתתיך
 בעמי מבצר ותדע ובחנת את-
 דרכם: (כח) כלם סרי סוררים
 הלכי רכיל נחשת וברזל כלם

משהיחם

הלכו קרי. קמן נפשטא

וואגעט אייך יא ניכט אייך דען
 וועג הינוים, דען דעם פיינדעם
 שוועררט האט זיך פירכטער.
 לייך אומהער געלאגערט. (כו) א
 טאכטער מיינעם פאלקעס!
 גירטע איינען זאק אום, אונד
 וועלצע אין אשע דייך, שטעל-
 לע, וויא אום איינען איינציגען
 זאון, העשטיגע טרויער און,
 אונד ביטטערן יאממער, דען
 פלעטצליך קעמסט דער פער-
 וויסטער איבער אונז. —
 (כז) דער פראכע וועגען האבע
 איך דייך צור פֿעסטע אונטער

מיינעם פאלקע געמאכט, דאמיט רוא אונטערזוכעסט, אונד פריפעסט איהרען וואנדעל.
 (כח) אללע זינד זיא אונביעגזאם אין איהרער ווידערשפעניסטיגקייט וויא קופפער אונד אייזען:

ר ש י

(כה) מגור. יראה. ל"א לשון אסיפה כמו מגורי אל חרב (יחזקאל כ"א) וכן תירגס יונתן:
 (כו) והתפלשי. התגלגלי: אבל יחיד. אבל של בן יחיד מי שאין לו אלא בן יחיד ומת: מספר תמרורי.
 לפי שהיא דבוק נקוד מספר נפתח ואינו נקוד מספר בלתי: עליו. כניכול עלי ועליך: (כז) בחון
 נתתיך. לירמיה נאמר חזק נתתיך בחוככם ותדע ובחנת את דרכם שחוכמת' והם לא ישמעו. בחון לשון
 חזק כמו עופל ונתן (ישעי' ל"ב) הקימו בחוניו (שם כ"ג): (כח) סרי סוררים. סריס מן הדרך:
 הולכי רכיל. בין הנחשת והברזל מעילי אינה בין שני סריס שיש בהן כח להתגרות יחד כך שמעתי.
 ואני אומר הולכי רכיל הם וחזקים נחשת וברזל להחזיק בזניהם וי"ת רכיל זה לשון נוכל מהלכין ברכילו
 כמה דמערב נחשא עם ברזל ונוכל היא לשון מחשבה כמו ויתנבלו אותה להמיתו (בראשית ל"ז):

ב א ו ר

יש לפרש שיושבים על סוסיהם ערוכים ציחד ברזון ובלב א' למלחמה באיש א'. (כה) מגור,
 משרש גור וענינו גירות ושיבה זמן מה במקום א' וענינו ג"כ אסיפה וקנין וגם ענינו פחד
 ויראה, ואולי בון כאן הנביא לכל שלשה ענינים האלה לומר האויב תקע אהלו מסניב באסיפה
 רבה לישיב כאן כמה ימים ולהפיל אימה ויראה על כל הארץ, ולכונה זאת תרגמתי. (כז) בחון
 נחתיך בעמי, בחון נראה לדעתי מענין נסיון ובחונה כאשר יורה עליו המשך כל המאמר
 כלו והוא שם תואר במקום בחון כמו עשוק תמורת עושק והכונה לכן נחתיך מבצר בחון עמי
 שיהי' ג"כ בחון בחוכם ותדע ובחנת את דרכם נבחן הדרך את הזהב. ואולי קמר כאן ל' היחס
 והוא כמו לבחן נתתיך ולכונה זאת תרגמתי. (כח) כלם סרי סוררים, מאוד נתקשו המפרשים
 כפי' המקרא הכנד הזה ולדעתי שיעורו כן הוא:

- כלם סרי סוררים —
- הולכי רכיל —
- נחשת וברזל —
- כלם משחיתים המה.

והם מאמרים קצרים מקבילים זה אל זה ומשולבים לעורר הלב כידוע למנין. ומלת כלם
 מושבת עכמה ואחרת עמה ומלת המה מוסב על כל חרוח וחרוה: כלם סרי סוררים המה כלם
 נחשת וברזל המה, והכונה בכל ענינם דומים המה לנחשת וברזל, חזקים וקשים המה כברזל
 ולא יתנו לב להשיב כאשר גם הברזל יתחזק ויסרב נגד מכהו, ובענין זה המה סרי סוררים
 נחשת וברזל וגם ישימתו בלשונם חרב חדה ככלי משחית העשוי מנחשת וברזל וממיתים ברכילתם
 כחן ברזל ונחשת, ובנאמר שגורו כחרב לשונם דברו חלם דבר מר (תהלים ס"ד), ולפי כונה זאת תרגמתי.
 נחר

געעעהרליך וויא דיעוע, זינד זיא
אללע גיפטיגע פערליימדער.
(כט) שאן איזט אנגעבראנט
דער בלאזעכאלג, דאן בלייא
איזט פאם פייער פערצעהרט;
דאך האט פערגעבענס דער
מיסטער געשמעלצט, דאן
אונערלע איזט ניכט געוויכען.
(ל) פערווערפליך זילבער נעג
נעט זיא, דען דער הערר האט
זיא פערווארפען.

ז (א) פאלגענרער בעפעהל
ערגינג איינסט אן
ירמיה, פאן דעם עוויגען.
(ב) שטעללע ריך אן דעם טעם
פעלס טהאר, אונד פערקינג
דע דא לויט דיעוען אויפ
טראג, אונד זאגע: הערעט
דאן ווארט דעם עוויגען איהר
אללע פאן יהודה, דיא איהר
זו דיעוען טהארען איינגעהט
דען עוויגען אנצובעטען. (ג) זא
שפריכט דער הערר דער

משחיתם המה: (כט) נחר מפח
מאשתם עפרת לשוא צרף צרוף
ורעים לא נתקו: (ל) כסף נמאס
קראו להם כי מאס יהוה בהם:

ז (א) הדבר אשר היה אל-
ירמי הוא מאת יהוה לאמר:
(ב) עמד בשער בית יהוה וקראת
שם את הדבר הזה ואמרת
שמעו דבר יהוה כל יהודה
הבאים בשערים האלה
להשתחות ליהוה: (ג) כה אמר
יהוה צבאות אלהי ישראל
היטיבו דרכיכם ומעלליכם

מאש חס קרי ואשכנז

העשרשארען דער גאטט ישראל'ס: בעסערט איערן וואנדעל אונד אייערע האנדע
לונגען

ר ש י

(כט) נחר מפוח. מאל הוא כשורפים כסף נוסחין במשוח ונותנין תמיד עופרת בתוך הכור ומועיל
לכרוף אבל חס באתי לכרוף אתכם המפוח נחר ונחרך מנח האש ותם העופרת כולו: לשוא. ועל
חס לרף הכורף כי לא הועיל: ורעים לא נתקו. מדרכם הרעה כלומר יגעו הנביאים להוכיח ולא
הועילו נתקו פירבטראקיי"ן בלע"ז: (ל"א) ורעים כמורשעים סא"א: נחר. לשון חרה אפי (איוב
מ"ב) ועלמי חרה מני חורב (שם ל') אישר"ג בלע"ז: (ל) כסף נמאס. שאינו נלרף בשום גייעה:
היכל

ב א ו ר

(כט) נחר מפוח, הנביא כוון פה להמלאכה הנקראת טרייבארבייט אשר בה יולאו הכסף
מעופרת הנקרא ווערקבלייח על דרך זה: נחמים חתיכת העופרת בתנור גדול ונתוכו כירה
אחז ענולה ועליה מפיח גדול אשר בו ינפחו וילבטו הנחלים עד אשר נחכה החתיכה בתנור
וילך העופרת ממנה ונשאר כסף סיגים הנקרא בויקויזבער, וכל אשר ירלה לוקקי לכסף
לרוף שקורין ברויזבער לרוף להתיכו פגע אחר, ולסיגים אלה דמה הנביא בת עמו לאמר:
כבר נחר המסות מרוב התחדת הנוסח בו זנס יכל וכלה העופרת מהם על ידי כרות ותלאות

ז (א) הדבר, אמר בזה הצנין הדבר לשי שבא להוסיף בדבר חדש שלא זכר עד הנה, וכן
תמא לרוב בזה הספר, ובאזר יבוא נק להוסיף על דבורו הראשון יאמר לרוב ויהי דבר
ה'